

B. J. VAN DER MERWE. *Pentateugtradisies in die prediking van Deuterojesaja*. Proefschrift ter verkryging van de graad van Doctor in de Godgeleerdheid aan de Rijkuniversiteit te Groningen. Uitg. J. B. Wolters, Groningen, Djakarta. 1955. 280 bls.

Met hierdie deur die uitgewer in verskillende duidelike lettertipes keurig versorgde en merkwaardig weining drukfoute vertonende boekwerk het die by ons welbekende Hervormde predikant, tans van die gemeente Johannesburg-Cottesloe, vroeër van Silverton, na drie-en 'n halfjarige studie oorsee op welverdiende wyse die doktorsgraad in die Teologie behaal. Die werk doen sowel die skrywer as sy opleiding en sy promotor, Prof. Vriezen, eer. Dis bekend en behoorlik dat hy op hierdie arbeid die predikaat „met lof” verkry het. Die boek werp ons van die begin af

---

*(vgl. die samevatting van sy resultate in sy artikel Problems of the Books of Chronicles in Vetus Testamentum, Okt. 1954.)

midde in die stroom van die huidige teologiese wetenskap en diskussie aangaande die Ou Testament, somtyds soseer dat mens hom afvra of die hoof weer bo die woelige waters sal opduik, maar, geen gevaar, die skrywer en sy geselskap ontdek telkens weer die vaste gang van die betoog, die koers bly onvervaard behoue en aan die end sien mens met voldoening en trots terug op die afgelegde baan, waarvan die dreigendste draaikolke geen onoorkombare verhinderings geblyk het.

Die skrywer ondersoek watter gegewens aangaande die skepping, die paradys, die sondvloed, die aartsvaders en die Mosaïese tyd van verblyf in, verlossing en uittog uit Egipte, die skelfseewonder en die trek deur die woestyn voorkom in die geskrif Jesaja 40-55, wat soos deur die huidige wetenskap algemeen aanvaar, die prediking van 'n profeet uit die tyd van die Babiloniese ballingskap bevat (op enkele bladsye gee die skrywer nog interessante trekke wat die verskil tussen die Iste en die IIde en ook die IIIde Jesaja d.i. Jes. 56-66, ten opsigte van die onderdele van sy ondersoek laat uitkom, vgl. bl. 30, 37v., 141, 168, 180). Hy vra hom af in hoever hierdie gegewens by Deuterokesaja as direkte, letterlike aanhalinge aan die boeke Genesis tot en met Deuteronomium (die Pentateug) te beskou is, in hoever daar dus direkte literêre verband met daardie boeke of hulle „bronne” is of dat daar meer van tradisies sprake is wat sowel in die Pentateug as in die geskrif van Deuterokesaja voorkom, maar in beide in selfstandige vorm en dus nie op skriftelik vasgelegde, gesaghebbende bronne teruggaande nie, maar veeleer op verskillende oorleweringstrome. Dit blyk telkens dat die tweede alternatief die aanvaardbaarste is, dat hoewel die tradisies aangaande die genoemde heilsgebeure in Deuterokesaja se tyd in Israel algemeen bekend geag moet word, die tradisie dienaangaande so vry en selfstandig by die profeet weergegee word, dat in sy tyd „die gedagte van 'n heilige, eenmalig deur God geopenbaarde en onaantasbare dogma nog nie aan hierdie tradisies verbind is nie” (bl. 251). Dit blyk, telkens na uiters nougesette ondersoek en versigtige afweeg van die argumente, waarin van der Merwe hom 'n meester betoon, dat die weergawe van daardie heilsfeite by Deuterokesaja veel meer ooreenkoms vertoon met soos hulle in die psalms en in die voorafgaande profetiese prediking vermeld word as soos hulle in die boeke van die Pentateug beskryf is. Dit blyk dat dit Deuterokesaja nie om die tradisie en sy weergawe gaan nie, maar om die lewende God, om wat Hy in die geskiedenis van Israel gedoen het en nou deur sy profeet verkondig weer te gaan doen, maar in oortreffende wyse. Die profeet „idealiseer nie die verlede nie, maar die heilsdade van Jahwe in die verlede word deur sy aanwending van die tradisie tot ligbakens in die duisternis van die hede” (bl. 253). So aktualiseer die profeet die tradisie en ontleen daaraan vir die hede sy teosentriese, teologiese kern; Die Here, die Skepper en die Geskiedenis-maker van sy volk, sal ook die chaos van die hede weer ophef en as „Losser” die skepping en geskiedenis herstel.

Hoe belangrik hierdie resultate vir die regte verstaan en gebruik van die Skrif en vir die prediking is, spring in die oog, temeer waar hierdie opvatting nie 'n vantevore opgelegde, klaargekonispiëerde leerstelling of verklaringsprinsipe is nie, maar in 'n moeisame, konsensieuse ondersoek aan die teks self ontleen is.

Metodies is hierdie ondersoek 'n model van kunde en kundigheid. Reeds die eerste paar bladsye met sy verantwoording ten aansien van die beperking van die ondersoek en van die te volge metode bewys die goeie insig en wil in hierdie opsig. En by die behandeling van elke teks en perikoop word daar verdere blyke van gegee. Elke teksgedeelte word tekskrities met die nuutste gegewens (soos die Jesajahandskrif van die Dooie Seerolle) geverifieër, uitnemend (en dikwels met groot verbetering in vergelyking met die gangbare Afrikaanse Vertaling) vertaal waarby gevoeligheid vir woordorde en betekenis skakerings aan die dag gelê word, daarna die Jesajatradisie met dié van die Pentateug en ander Ouetestamentiese geskrifte vergelyk en met behulp van literêr- maar veral styl- en tradisiekritiese gegewens sy inhoud en bedoeling bepaal. Die literatuurkennis van die skrywer is groot, tot op datum en verwerk. Elk van die vyf hoofstukke sluit met samevattende gevolgtrekkings, terwyl nog weer 'n samenvattende hoofstuk van sewe bladsys die gehele betoog afsluit. Gelukkig is ook 'n samevatting in Engels aan die end bygevoeg, sodat die boek ook in die buiteland aandag sal trek.

Slegs enkele foutjies het onder my aandag gekom; in de vertaling van Jes. 41:20 is die woordjie vir *jahdaw* uitgelaat (bl. 51); *berōsj* is 41:19 met 41:19 met denneboom, 55:13 met sipres vertaal; bl. 115 moet Jes. 49:21v. wees 20v.; bl. 183 is 'izzūz tweemaal foutief vir *iizzuz* gedruk; bl. 217, 1ste reël moet gelei wees gely. Dit is jammer dat bo aan die bladsys die nummers van die paragrafe nie aangedui is nie, wat die naslaan baie sou vergemaklik het.

By 'n so veelomvattende ondersoek sal mens oor onderdele wel altyd verskil van opvatting hê. Die vertaling van Ps. 74:16 op bl. 74 lyk my nie geslaag nie; ek sou wil lees: „U het vasgestel ligdraer en son” waarby „ligdraer” chiasies met die nag skyn ooreen te kom, dus wel die maan bedoel (vgl. Gen. 1:10). Ernstiger is my besware teen die verklaring van 48:1, bl. 127 waar die „waters van Jakob” tog seker nie met Volz rampe wat Jakob-Juda-Jerusalem getref het bedoel nie, maar duidelik na die konteks op afkoms slaan; Bentzen is sy groot Jesajakommentaar vergelyk tereg Deut. 33:28 en Ps. 68:27 (moontlik is die opvatting van die Rabbyne en Hieronymus as “semen virile”). Jes. 48:8b slaan m.i. duidelik op Jakob (bl. 128) netsoos Jer. 9:3 (vgl. bl. 136); *bagad* is hier nie die tiperende woord nie maar *pasja^e*, netsoos 43:27 (bl. 130v), en Mal. 3:6 (bl. 127) moet hier ook vergelyk word.

Ook Jes. 50:1-3 lyk my nie gelukkig geëksegetiseer te wees nie (bl. 147 vv.). Ek sou ook hier liever met Bentzen en met Ziegler in die Echterbibel saamstem. Die bedoeling is: daar was geen skeibrief, deur

Jahwe uitgereik nie, en daar was geen skuldeiser aan wie Jahwe sy volk (sy kind) sou verkoop het nie; in die derde reël van vers 1 moet verkoop en verstoot tussen aanhalings gedink: as julle die ballingskap as 'n verstoot en verkoop wil betitel, weet dan dat dit nie van Jahwe uitgegaan het nie, maar dat julle eie sondes die oorsaak daarvan is. Jahwe bly dus vrymagtig om dit weer ongedaan te maak. Die „riviere” in vs. 2 behoef nie op eintlike riviere (hier dan die van Egipte) te slaan nie (bl. 152), die woord kan ook seestrominge aandui, vgl. Ps. 93:3, Jona 2:4 e.e.*

Maar sulke enkele verskille in opvatting verdwyn onder die oorwegende en oorvloedige aantal verklaringe, konstatering en gevolgtrekkinge waarmee mense maar al te graag sy instemming wil betuig. Daar lê 'n rykdom van gegewens en gesigspunte in hierdie arbeid wat nadere bewerking, naspeuring en uitwerking verdien en ons hoop van harte dat Dr. van der Merwe wat met hierdie proefstuk so 'n gelukkige intree in die werkgroep van Outestamentici gemaak het, voort sal gaan met sy wetenskaplike produksie wat, as dit in hierdie gees voortgeset word, vir die teologie van Suid Afrika van uitnemende belang sal blyk te wees.

Onder die twaalf Stellinge wat die proefskrif begelei val 'n drietal op waarin gegewens van Ugarit verwerk is, en die laaste vier wat oor die gevaar 'n fundamentalistiese Skrifbeskouing in Suid Afrika, van die uitverkorenhedsfiguur, van die faal in regte evangelisering van die naturel, en van die verwaarlosing van die filologiese en literêr-histories Bybelonderzoek behartenswaardige dinge sê.

18 Julie 1956

B. GEMSER.

*

*